

ДЗЕН В ИЗКУСТВОТО ДА ПИШЕШ

ZEN IN THE ART OF WRITING:
RELEASING THE CREATIVE GENIUS WITHIN YOU
Copyright © 1994 Ray Bradbury Enterprises

© Христо Димитров, *превод от английски*

© Дамян Дамянов, *художник на корицата*

© Сиела Норма АД

София • 2017

ISBN: 978-954-28-2286-8

РЕЙ БРЕДБЪРИ

Рей
В ИЗКУСТВОТО
ДА ПИШЕШ

Превод от английски Христо Димитров

*На моя най-добър учител
Дженет Джонсън,
с любов*

СЪДЪРЖАНИЕ

ПРЕДГОВОР	9
РАДОСТТА ДА ПИШЕШ.....	17
БЯГАЙ БЪРЗО, ЗАМРЪЗНИ НА МЯСТО, ИЛИ НЕЩОТО НА ВЪРХА НА СТЬЛБИТЕ, ИЛИ НОВИ ПРИЗРАЦИ ОТ СТАРИ УМОВЕ.....	27
КАК ДА ЗАПАЗИМ И ДА ПОДДЪРЖАМЕ МУЗАТА.....	47
Пиян и УПРАВЛЯВАЩ КОЛЕЛО	69
ДА ПУСКАШ МОНЕТИ ОТ ДЕСЕТ ЦЕНТА: 451 ГРАДУСА ПО ФАРЕНХАЙТ	91
Току до ВИЗАНТИОН: ВИНО ОТ ГЛУХАРЧЕТА	103
ДЪЛГИЯТ ПЪТ ДО МАРС	115
НА РАМЕНЕТЕ НА ГИГАНТИ	125
ТАЙНИЯТ УМ.....	139
Хайку на ФИЛМОВА ЛЕНТА	155
ДЗЕН В ИЗКУСТВОТО ДА ПИШЕШ.....	169
...ЗА КРЕАТИВНОСТТА.....	189

БЕЛЕЖКА ЗА АВТОРА

Първият разказ на Рей Бредбъри е публикуван, когато той е на двайсет години. Оттогава са издадени около двайсет и седем негови книги – романи, разкази, пиеси, есета и поезия. Започва да пише за филмовата индустрия през 1952 г., когато създава сценария за „Чудовището от 20 000 фатома дълбочина“, базиран на негов разказ. На следващата година пише сценария на „То дойде от дълбокия Космос“ и „Моби Дик“, а през 1961 г. пише текста за гласа зад кадър на Орсън Уелс във филма „Цар на царете“. Филми има по неговите произведения „Пикасово лято“, „Илюстрираният човек“, „451 градуса по Фаренхайт“, „Марсиански хроники“ и „Нещо зло се задава“. „Икар, Монголфие, Райт“ е кратък анимационен филм по разказа на Бредбъри за историята на летенето и човека и е номиниран за „Оскар“. От 1985 г. адаптира разказите си за предаването „Театърът на Рей Бредбъри“, което се излъчва по кабелната телевизия в САЩ.

**КАК ДА СЕ ИЗКАТЕРИШ
ПО ДЪРВОТО НА ЖИВОТА,
ДА ХВЪРЛЯШ КАМЪНИ
ПО СЕБЕ СИ И ДА СЛЕЗЕШ,
БЕЗ ДА СИ ПОТРОШИШ
КОКАЛИТЕ ИЛИ ДА СИ
ПРЕКЪРШИШ ДУХА**

**ПРЕДГОВОР СЪС ЗАГЛАВИЕ
НЕ МНОГО ПО-ДЪЛГО
ОТ КНИГАТА**

Понякога оставам поразен от способността си – бил съм на девет – да осъзная уловката и да намеря начин да я избегна.

Как така момчето, което съм бил на 29 октомври 1929 г., е могло да накъса цялата си поредица комикси за „Бък Роджърс“ заради подигравките на съучениците си от четвърти клас, а месец по-късно да реши, че приятелите му са идиоти, и да започне наново да събира комиксите?

Откъде са дошли преценката и силата му? През какво съм преминал, че да кажа: „Направо съм мъртъв“? Кой ме убива? От какво страдам? Какъв е лекът?

Очевидно съм можел да дам отговор на всички тези въпроси. Установих болестта: накъсването на комиксите. Открих лекарството: да започна отново да ги събирам, независимо от чуждото мнение.

Направих го. И ми се отрази добре.

Но все пак... на *онази* възраст? Кога човек свиква да отвърща подобаващо на агресията на връстниците си?

Откъде съм намерил смелост да се разбунтувам, да променя живота си, да заживея сам?

Не искам да обръщам твърде голямо внимание на този епизод, но дявол го взел, обичам онова деветгодишно хлапе такова, каквото е било. Без

него нямаше да доживея да пиша увода към тези есета.

Част от отговора, разбира се, се крие в това, че обичах Бък Роджърс страшно много и не можех да понеса гледката на съсипаната си любов, на унищожените си герой и живот. Все едно най-добрият ти приятел, най-обичният ти човек и другар, център на живота ти, да се удави или да го застрелят с пушка. Ако загубите приятел по такъв начин, няма как да го върнете след погребението. Но разбрах, че Бък Роджърс може да заживее втори живот, стига да му го дам. Затова му направих дишане уста в уста и – хей! – той се надигна, отвори уста и каза: „Какво става?“.

Крещете. Скачайте. Играйте. Надбягайте копелетата. Те никога няма да живеят като вас. Хайде, направете го.

Само че аз не използвах езика на онези мръсници. Беше ми забранен. Целият ми ропот се събираше в краткото, но ударно „По дяволите!“. *Остани жив!*

Така че продължих да си събирам комиксите, влюбих се в панаирите и в световните изложения и прописях. А на какво, питате, ни учи писането?

Първо и най-важно, то ни напомня, че сме живи и че това е дар и привилегия, а не право. Трябва да спечелим живота си, щом веднъж са ни удостоили с него. Животът си иска отплатата, тъй като ни е благословил с въодушевление.

Колкото и да ни се иска, нашето изкуство не може да ни спаси от войни, лишения, завист,

алчност, старост и смърт. Но може да ни върне към живота сред всичко това.

Второ, писането е оцеляване. Разбира се, такова е всяко изкуство, всяка качествена работа.

За мнозина от нас да не пишем, е равносилно на смърт.

Всеки ден трябва да грабваме оръжието и да се бием и макар вероятно да знаем, че битката няма как да бъде спечелена напълно, все пак продължаваме, било то и по-умерено. И в края на деня дори най-малкото усилие за победа си е своеобразен триумф. Нали помните онзи пианист, който казал, че ако не свири всеки ден, ще знае само той, ако пропусне два дни, ще разберат и критиците, а станат ли три, ще стане ясно и за публиката?

Нещо подобно се отнася и за писателите. Не че за тези няколко дни ще си загубите стила, какъвто и да е той.

Но ще стане така, че светът ще ви докопа и ще се опита да ви разболее. Ако не пишете всеки ден, в организма ви се натрупват отрови и ще започнете да загивате, или ще ви обземе лудост, или и двете.

За да не ви унищожи реалността, е наложително да сте в постоянно опиянение от писането.

Защото то ви предлага най-подходящите рецепти за истина, живот и действителност, които да изядете, изпиете и смелите, без да хипервентилирате и да се мятате в леглото си като риба на сухо.

Пътуванията ми ме научиха, че ако не пиша един ден, ставам неспокоен. Два дни ми докарват треперене. На третия започвам да се съмнявам в здравия си разум, а на четвъртия се превръщам в шопар, затънал в собствената си диария. Един час писане тонизира. На крака съм, бягам в кръг и викам да ми дадат чисти гети.

Та в тази книга става дума за това, по един или друг начин.

Тя е сутрешната ви доза арсеник, с която ще изкарате до залеза. Още една дозичка вечер и на заранта ще сте в отлично състояние.

Минималното количество арсеник, което ще погълнете с тези страници, ви подготвя да не бъдете отровени и унищожени по-късно.

Тази доза е работата в разгара на живота. За да манипулирате живота, хвърлете ярко оцветените му сфери сред по-тъмните и ще получите коктейл от истини. Използваме грандиозните и красиви елементи на съществуването, за да се справим с ужасите, които се стоварват директно върху семействата и приятелите ни или ни застигат чрез вестници и телевизия.

Не бива да отричаме ужасите. Кой от нас не е губил приятел, победен в битката с рака? Има ли семейство, пощадено от войната на пътя? Аз не познавам. В катастрофи загинаха мои леля, чичо и братовчед, както и шестима приятели. Списъкът е безкраен и смазващ, единственият изход е да проявим въображение и да му се противопоставим.

Това означава, че писането е лекарство. Разбира се, не е свършено. Човек не може да превъзмogne изцяло спомена за родителите си в болницата или за погребението на голямата си любов.

Няма да използвам думата „терапия“ – твърде чиста е, твърде стерилна. Казвам само, че докато смъртта забавя околните, вие трябва да застанете на ръба на дъската за скачане и да се гмурнете в пишещата машина.

Поетите и творците от други времена, от далечното минало, са знаели всичко, което казвам тук и в следващите есета. Аристотел го е казал веднъж завинаги. Да сте се сещали за него наскоро?

Тези есета са писани по различно време през последните трийсет години, за да споделят специални открития, да обслужат специални нужди. Но във всички тях отекват едни и същи истини, изтъкани от помитащо себеразкриване и непрестанно удивление пред това какво има в дълбините на личния ви кладенец, ако вдигнете капака и изкрещите към дъното.

Докато пиша тези редове, получих писмо от неизвестен млад автор, който твърди, че ще живее по моето мото от „Конвекторът на Тойнби“.

„...ние всички нежно лъжем себе си и доказваме истинността на лъжите... Това, което прилича на лъжа, е разнебитена необходимост, която желае да се роди...“¹

А сега:

¹ „Конвекторът на Тойнби“, разказ, прев. Деница Минчева – Б. пр.

За да опиша себе си от последните години, използвам едно ново сравнение. То може да бъде и ваше.

Всяка сутрин скачам от леглото и стъпвам върху мина. Тази мина съм аз.

След взрива посвещавам остатъка от деня на сглобяването на парчетата.

А сега е ваш ред. Скачайте!